# 📋 יתרו – היועץ הארגוני הראשון: עצת יתרו וחלוקת העבודה (שמות יח, יג–כד)

כיתה ד' | תנ"ך 📜 | 45 דק' | מערך שיעור למורה · לפי מעגל הלמידה

**מטרה מרכזית:** התלמידים/ות יסבירו את הבעיה שיתרו מזהה במעשיו של משה ואת הפתרון שהוא מציע, וינמקו את ההסבר בציטוט משני פסוקים לפחות מתוך שמות יח, יג–כד ובראיה אחת מנתוני הניסוי הכיתתי (עבודה לבד מול חלוקת עבודה).

**מטרות אופרטיביות:**

- התלמידים/ות יאתרו בפסוקים יד, יז, יח, כב את המילה המנחה "דבר" ובפסוקים יד, יח את המילה "לבד", ויסבירו במשפט אחד מה כל אחת מהן מדגישה.
- התלמידים/ות ישרטטו תרשים עץ של שרי האלפים, המאות, החמישים והעשרות (פסוק כא), ויחשבו כמה ממונים נדרשים ל-1,000 איש (131).
- התלמידים/ות ימיינו שישה מקרים לפי התבחין "הדבר הגדול – אל משה / הדבר הקטן – השרים" (פסוק כב), וינמקו כל מיון.
- התלמידים/ות ישוו בין ממצאי שתי קבוצות בניסוי, ייצגו אותם בטבלה ובגרף עמודות, ויסיקו מסקנה המבוססת על הנתונים.

**עיגון בתוכנית הלימודים:** תנ"ך ממלכתי, חינוך יסודי, כיתה ד': ספר שמות – פרק יח, עצת יתרו ומינוי השופטים (יחידת 929 "יתרו ומערכת המשפט"). מיומנויות קריאה בסיפור המקראי לכיתות ד'–ו': זיהוי דו-שיח ומילה מנחה, ואיסוף פרטי מידע מכמה פסוקים וצירופם לתמונה שלמה. בקטעי המקור שהתקבלו אין נוסח מילולי של הישג או תקן תוכן מתאים, ולכן לא הובא ציטוט; יש לעיין במסמך תוכנית הלימודים בקישור.

מקור: משרד החינוך – תוכנית הלימודים בתנ"ך (ממלכתי) ליסודי – https://pop.education.gov.il/tchumey_daat/tanach_mamlachti/yesodi/pedagogy-state-bible-elementary/curriculum-state-bible-elementary/

**ידע קודם:** היכרות עם דמותו של משה כמנהיג העם במדבר אחרי יציאת מצרים. · קריאת פסוקים מתוך ספר התנ"ך ואיתור פסוק לפי ציון פרק ופסוק. · כפל וחילוק במספרים עגולים (1,000 חלקי 100, חלקי 50, חלקי 10). · קריאת טבלה פשוטה וגרף עמודות.

**מושגים:** חותן – אבי האישה (יתרו הוא אביה של צפורה, אשת משה) · שרי אלפים, שרי מאות, שרי חמישים, שרי עשרות · הדבר הגדול / הדבר הקטן · מילה מנחה · דו-שיח בסיפור המקראי · חלוקת עבודה · תרשים עץ (מבנה ארגוני) · השערה, נתונים, מסקנה

**חומרים:** ספרי תנ"ך (שמות יח, יג–כד) ותצוגת הפסוקים שבעמוד · מדגשים בשני צבעים · לבני לגו: 8 לבנים לכל דגם, 8 דגמים; כרטיסי הוראות בנייה (כולל גרסה עם תמונות) · 2 שעוני עצר · כרטיסיית החקר האישית שבעמוד (השערה, טבלת תצפיות, גרף, שאלות סיכום) – בנוסח שכתבה נעמי, ללא שינוי · כרטיסי המיון לפי תבחין שבעמוד (שישה מקרים, פסוק כב) · תרשים עץ חלקי להשלמה וגרף עם צירים מוכנים (לתמיכה) · קלף הסיכום "הידע הנלמד בשיעור היום הוא……" וכרטיס יציאה · מצגת השיעור (אופציונלי)

**בטיחות:** יש להקפיד שלבני הלגו לא יוכנסו לפה, ולאסוף את כל הלבנים בסיום הפעילות.

## הלימה: מטרה – פעילות – עדות

| מטרה | פעילות | עדות להשגה |
|---|---|---|
| מטרה מרכזית: הסבר הבעיה והפתרון בציטוט משני פסוקים ובראיה מהניסוי | התנסות (ניסוי "פס ייצור") ← המשגה (קריאת הפסוקים, דו-שיח, ניסוח "חלוקת עבודה") ← סגירה | כרטיס יציאה: הסבר הבעיה והפתרון עם ציטוט ממשני פסוקים וראיה מספרית מהטבלה |
| איתור המילים "דבר" ו"לבד" והסבר מה הן מדגישות | המשגה: סימון בשני צבעים בהדגמה, בתרגול משותף ובעבודה עצמית | פסוקים מסומנים בספר + משפט הסבר בעל-פה או בכתב ("לבד" מדגיש שמשה נושא את העומס לבדו; "דבר" חוזר כמילה מרכזית בעניין השיפוט) |
| שרטוט תרשים עץ וחישוב 131 ממונים ל-1,000 איש | המשגה: הדגמת המורה, השלמה משותפת, חישוב עצמי | תרשים עץ מושלם וחישוב נכון בכרטיסייה; העשרה: 393 ממונים ל-3,000 איש |
| מיון מקרים לפי פסוק כב ונימוק | יישום: מיון שישה כרטיסים בזוגות | מיון נכון של שישה מקרים עם נימוק המבוסס על לשון הפסוק |
| השוואת ממצאים, טבלה, גרף עמודות ומסקנה | התנסות: מדידה ורישום בטבלה; יישום: שרטוט גרף עמודות וכתיבת מסקנה | טבלת תצפיות מלאה, גרף עמודות תקין ומענה על שאלות הסיכום בכרטיסייה |

## מהלך השיעור

| | |
|---|---|
| **1. פתיחת המעגל – איתור ידע קודם**<br>**5 דק׳** | *לעורר את הבעיה בגוף ראשון ולאתר ידע קודם על משה כמנהיג*<br>1. מזמינה שישה תלמידים/ות לשאול אותה שאלה קצרה בזה אחר זה, ועונה לבדה; תלמיד/ה אחד/ת מודד/ת את הזמן בשעון עצר.<br>2. שואלת את מי שעמדו אחרונים בתור: ״איך הרגשתם בזמן שחיכיתם?״ ואת הכיתה: ״איך לדעתכם מרגיש/ה מי שעונה לבד לכולם?״<br>3. שואלת: ״מה אתם/ן כבר יודעים/ות על משה ועל התפקידים שלו במדבר?״<br>4. מציגה את שאלת השיעור על הלוח: ״האם חלוקת עבודה באמת חוסכת זמן? ומה יתרו מציע למשה?״<br><br>**התלמידים:** משתתפים/ות בהדמיה: שואלים/ות, מחכים/ות בתור, מודדים/ות זמן. · משתפים/ות בתחושות ובידע קודם על משה.<br><br>**תשובות צפויות:**<br>• תשובה צפויה: ״משעמם לחכות, וגם המורה מתעייפת.״<br>• תשובה צפויה: ״משה הוציא את העם ממצרים והוא המנהיג.״<br>• תפיסה שגויה: ״מנהיג טוב עושה הכול בעצמו.״ ← תגובת המורה: ״נשאיר את זה כהשערה ונבדוק בניסוי ובפסוקים אם זה נכון.״ |
| **2. התנסות**<br>**12 דק׳** | *להתנסות בשתי דרכי עבודה, למדוד ולרשום נתונים לפני כל הגדרה*<br>1. מחלקת את הכיתה לשתי קבוצות ומחלקת כרטיסי הוראות בנייה וכרטיסיית חקר.<br>2. אומרת: ״כתבו השערה בכרטיסייה: איזו קבוצה תסיים מהר יותר, ומדוע?״<br>3. מסבירה: ״קבוצה א׳ – כל אחד/ת בונה דגם שלם לבד. קבוצה ב׳ – מחלקים שלבים: בסיס, קירות, גג, בדיקת איכות. כל קבוצה בונה 4 דגמים זהים.״<br>4. מפעילה את שעוני העצר, ובסיום מבקשת: ״רשמו בטבלה את הזמן בשניות ואת מספר הדגמים התקינים.״<br>5. שואלת: ״מה ראיתם בקבוצה השנייה שלא קרה אצלכם?״<br><br>**התלמידים:** כותבים/ות השערה. · בונים/ות דגמים לפי התפקיד בקבוצה; מודדים/ות זמן ובודקים/ות איכות. · רושמים/ות זמן ומספר דגמים תקינים בטבלת התצפיות.<br><br>**תשובות צפויות:**<br>• תשובה צפויה: ״קבוצה ב׳ הייתה מהירה יותר כי כל אחד עשה רק דבר אחד.״<br>• תשובה צפויה: ״בקבוצה ב׳ היו פחות טעויות, כי מישהו בדק.״<br>• תפיסה שגויה: ״חלוקת עבודה תמיד מהירה יותר.״ ← תגובת המורה: ״מה אומרים הנתונים שלנו? האם היה רגע שמישהו חיכה לשלב הקודם? נבדוק זאת בשאלות הסיכום.״<br><br>**שאלות מסדר חשיבה גבוה:**<br>• השוואה: ״במה שונה דרך העבודה של קבוצה א׳ מזו של קבוצה ב׳, ואיך זה נראה בנתונים?״ |

| | |
|---|---|
| **3. המשגה**<br>**10 דק׳** | *לקשר בין הניסוי לפסוקים, לזהות דו-שיח ומילים מנחות, ולהגדיר חלוקת עבודה ותרשים עץ*<br>1. קוראת בקול פסוקים יג–יח ושואלת: "מי מדבר בכל פסוק? מי עונה?" (דו-שיח בין יתרו למשה).<br>2. מסבירה: "יתרו הוא חותן משה – אבי צפורה, אשת משה."<br>3. אני מדגימה: "בפסוק יד אני מסמנת בצבע אחד את המילה 'דבר' – 'מה הדבר הזה' – ובצבע שני את 'לבדך'."<br>4. נעשה יחד: "חפשו יחד איתי את 'דבר' ואת 'לבד' בפסוקים יז ו-יח. מה המילה 'לבד' מדגישה?"<br>5. עכשיו לבד: "מצאו את 'דבר' בפסוק כב וסמנו. מה ההבדל בין 'הדבר הגדול' ל'הדבר הקטן'?"<br>6. אני מדגימה בתרשים עץ על הלוח: משה בראש, מתחתיו שר אלף אחד; נעשה יחד: "כמה שרי מאות ב-1,000?" (10); עכשיו לבד: שרי חמישים (20) ושרי עשרות (100), וחיבור: 100+20+10+1=131.<br>7. מנסחת יחד עם הכיתה את ההגדרה מהמשגה שבעמוד: "חלוקת עבודה היא פירוק של משימה גדולה לחלקים, כך שכל אחד אחראי על חלק. תרשים עץ מציג מבנה ארגוני: מי אחראי על מי."<br><br>**התלמידים:** מזהים/ות את הדוברים בכל פסוק. · מסמנים/ות בשני צבעים את "דבר" ואת "לבד". · משלימים/ות תרשים עץ ומחשבים/ות את מספר הממונים.<br><br>**תשובות צפויות:**<br>• תשובה צפויה: ""לבדך' מראה שמשה עושה הכול בעצמו, ולכן זה כבד עליו."<br>• תשובה צפויה: "הדבר הקטן הולך לשרים, והדבר הגדול למשה."<br>• תפיסה שגויה: "יתרו הוא אבא של משה." ← תגובת המורה: "חותן הוא אבי האישה. יתרו הוא אביה של צפורה."<br>• תפיסה שגויה: "יש 10 שרי עשרות." ← תגובת המורה: "כמה קבוצות של 10 יש ב-1,000? נחשב יחד: 1,000 חלקי 10 = 100."<br><br>**שאלות מסדר חשיבה גבוה:**<br>• הסקה: "לפי פסוק יח, יתרו אומר 'נבל תבל גם אתה גם העם הזה'. למה לדעתכם/ן הבעיה פוגעת גם בעם ולא רק במשה? מה בניסוי שלנו דומה לזה?"<br><br>🎬 **סרטון:** מציירים את זה 🎨 \| ספר שמות פרקים ט"ז-כ' \| פרויקט 929 (929 תנך ביחד) youtube.com/watch?v=Wplm1XlwV78 |
| **4. יישום – ביצועי הבנה**<br>**12 דק׳** | *להפעיל את עקרון פסוק כב בהקשר חדש ולייצג את נתוני הניסוי בגרף ובמסקנה*<br>1. מחלקת את כרטיסי המיון שבעמוד ואומרת: "לפי פסוק כב – מי מטפל בעניין: משה או השרים? מיינו בזוגות ונמקו כל כרטיס."<br>2. עוברת בין הזוגות ושואלת: "איזו מילה בפסוק עזרה לכם/ן להחליט?"<br>3. מנחה: "שרטטו בכרטיסייה גרף עמודות של הזמנים של שתי הקבוצות, וענו על שתי שאלות הסיכום."<br>4. שואלת את הכיתה: "מתי חלוקת עבודה עלולה להאט? היעזרו בנתונים ובמה שראיתם."<br><br>**התלמידים:** ממיינים/ות שישה מקרים בזוגות ומנמקים/ות. · משרטטים/ות גרף עמודות וכותבים/ות מסקנה מבוססת נתונים בכרטיסייה.<br><br>**תשובות צפויות:**<br>• תשובה צפויה: "ריב בין שני ילדים על משחק – דבר קטן, לשרים. שאלה שהשרים לא הצליחו להכריע בה – דבר גדול, למשה."<br>• תשובה צפויה: "חלוקת עבודה מאטה כשמחכים לשלב הקודם או כשלא מבינים את התפקיד."<br>• תפיסה שגויה: "דבר גדול הוא ריב רועש או ארוך." ← תגובת המורה: "לפי הפסוק, מה הופך עניין ל'גדול'? עניין קשה, חדש או נוגע לכל העם, שהשרים אינם יכולים להכריע בו."<br>• תפיסה שגויה: עמודות בגובה שאינו תואם את הנתונים ← תגובת המורה: "בדקו את הסולם בציר: כמה שניות מייצגת כל משבצת?"<br><br>**שאלות מסדר חשיבה גבוה:**<br>• העברה להקשר חדש: "לפרויקט כיתתי של הכנת עיתון קיר – אילו עניינים יוכלו הצוותים להחליט לבד, ואילו יגיעו אל המחנך/ת? נמקו לפי פסוק כב."<br>• הערכה: "האם עצת יתרו טובה בכל מצב? מתי עדיף לעבוד לבד?" |

| | |
|---|---|
| **5. סגירת המעגל – הערכה וסיכום**<br>**6 דק'** | *לסכם את הקשר בין הפסוקים לניסוי ולבדוק את המטרה המרכזית*<br>1. שואלת: "מה עשה משה בסוף?" – קוראים יחד את פסוק כד: "וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר".<br>2. מציגה את מחוון ההצלחה על הלוח ומחלקת כרטיס יציאה.<br>3. אוספת קלף סיכום: "הידע הנלמד בשיעור היום הוא....."<br>4. רפלקציה קצרה בעל-פה: "למה לפעמים קשה לבקש עזרה?"<br><br>**התלמידים:** כותבים/ות כרטיס יציאה ובודקים/ות אותו מול המחוון. · משלימים/ות את קלף הסיכום.<br><br>**תשובות צפויות:**<br>• תשובה צפויה: "משה ישב לבדו מהבוקר עד הערב; יתרו אמר 'לא טוב הדבר' והציע למנות שרים. אצלנו קבוצה ב' סיימה מהר יותר."<br>• תפיסה שגויה: "משה לא הסכים ליתרו." ← תגובת המורה: "קראו שוב את פסוק כד – מה כתוב שם?"<br><br>**כרטיס יציאה:** מה הבעיה שיתרו ראה אצל משה, ומה הפתרון שהציע? צטטו מילים משני פסוקים לפחות, והוסיפו ראיה אחת מהנתונים של הניסוי שלנו.<br><br>• מתאר/ת את הבעיה (משה שופט לבדו מהבוקר עד הערב, וזה כבד עליו ועל העם) ואת הפתרון (מינוי שרים: הדבר הקטן לשרים, הדבר הגדול למשה).<br>• מצטט/ת נכון מילים משני פסוקים לפחות (למשל יד, יח, כא, כב).<br>• מביא/ה ראיה מספרית מטבלת הניסוי (זמן או מספר דגמים תקינים).<br><br>תלמידים/ות שעמדו בשלושת הקריטריונים – יכינו בשיעור הבא תרשים עץ לחלוקת תפקידים בפרויקט כיתתי. תלמידים/ות שלא ציטטו מהפסוקים – יעבדו בקבוצה קטנה עם בנק פסוקים מסומן ושאלות מכוונות. תלמידים/ות שלא הביאו ראיה מהנתונים – יתרגלו קריאת טבלה וגרף עם המורה לפני המשך היחידה. |

## התאמה לשונות

| | |
|---|---|
| **תמיכה** | • תרשים עץ חלקי להשלמה, עם המספרים 1,000 ו-1 כבר רשומים.<br>• גרף עם צירים וסולם מוכנים.<br>• כרטיס הוראות בנייה עם תמונות שלב אחר שלב.<br>• בנק פסוקים: פסוקים יד, יח, כב מודפסים, והמילים "דבר" ו"לבד" מודגשות.<br>• פתיחי משפט לכרטיס היציאה: "הבעיה הייתה ש...", "יתרו הציע ש...", "בניסוי ראינו ש...".<br>• נגישות: תפקיד "מודד/ת זמן" או "בודק/ת איכות" במקום בנייה. |
| **ליבה** | • השלמת כרטיסיית החקר המלאה: השערה, טבלה, גרף ושתי שאלות הסיכום.<br>• מיון ששת הכרטיסים בזוגות עם נימוק לכל כרטיס. |
| **העשרה** | • חישוב מספר הממונים ל-3,000 איש (393) והסבר מדוע המספר גדל פי 3.<br>• הצעת תרשים עץ לחלוקת תפקידים בפרויקט כיתתי, וקביעה אילו החלטות יגיעו "למעלה" ואילו יוכרעו בצוות – בהשוואה לפסוק כב.<br>• שאלה להעמקה: לפי פסוק כא, אילו תכונות נדרשות מהשרים ("אנשי חיל, יראי אלהים, אנשי אמת, שנאי בצע")? למה דווקא תכונות אלה חשובות לשופט? |

## מחוון

- מסביר/ה את הבעיה והפתרון בעצת יתרו ומצטט/ת שני פסוקים לפחות.
- מאתר/ת את "דבר" ואת "לבד" בפסוקים ומסביר/ה מה הן מדגישות.
- משלים/ה תרשים עץ ומחשב/ת נכון את מספר הממונים (131 ל-1,000 איש).
- מציג/ה את נתוני שתי הקבוצות בטבלה ובגרף עמודות, וכותב/ת מסקנה שמתבססת עליהם.

## רב-תחומיות

- מתמטיקה: התלמידים/ות מחשבים/ות את מספר הממונים בעזרת חילוק (1,000:100, 1,000:50, 1,000:10) וחיבור (131), משרטטים/ות תרשים עץ, ומייצגים/ות את נתוני הזמן בגרף עמודות עם סולם מתאים – מיומנויות המשמשות במישרין לביסוס המסקנה.
- לשון: איתור מילה מנחה ("דבר") וזיהוי דו-שיח בין דמויות, וכתיבת טיעון קצר המשלב ציטוט וראיה – מיומנויות הבנת הנקרא והבעה בכתב המופעלות בכרטיס היציאה.